

İlkokul Eğitim Mekânlarında Mekânsal İhtiyaçların Eğitim Yaklaşımları Açısından Araştırılması

İnci PÜRLÜSOY ^{1*}, Gülçin Cankız ELİBOL ²

ORCID 1: 0000-0003-3661-4517

ORCID 2: 0000-0002-6529-2855

¹ Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 71452, Kırıkkale, Türkiye.

² Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 06800, Ankara, Türkiye.

* e-mail: incipurulusoy@kku.edu.tr

Öz

Öğretmen ve öğrencilerin vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu geçirdikleri eğitim mekanlarının öğrenci ve öğretmen istekleri doğrultusunda farklılaştırılabilir olması hem öğrenci gelişimi hem de eğitsel etkinlikler üzerinde pozitif etkiler yaratacaktır. Çalışma kapsamında ilkokul yapılarında yer alan sınıfların mekânsal ihtiyaçlarının neler olduğu/olabileceği, bu ihtiyaçların değişen eğitim yaklaşımlarına göre ne yönde değişmesi gerektiği gibi konularda bilgi edinmek amacıyla konunun uzmanları olan akademisyenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel bir araştırma olarak planlanan çalışmada kullanılacak örneklem yöntemi rastlantısal olmayan, amaçlı (yargısal) örneklem ve kartopu olarak belirlenmiştir. Görüşmeler neticesinde öğrencilerin başarılarında, eğitim mekanlarının fiziksel düzeninin etkin rol oynadığı, öğrencinin aktif ve merkezde olduğu çağdaş eğitim yaklaşımlarına göre, öğrencinin ihtiyaçları ve bireysel farklılıkları gözetilerek öğrenme mekanlarının tasarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, ilkokul, öğrenme mekânı, fiziksel koşullar, mekânsal ihtiyaçlar, tasarım

Analysis of Spatial Needs in Primary Education Spaces in Terms of Educational Approaches

Abstract

The changeable characteristic of educational spaces, where teachers and students spend most of their time, according to students' and teachers' wishes, will create positive effects on both students' development and educational activities. Within the study's scope, interviews were done with academicians who are experts in this field to acquire information on topics like identifying what the spatial needs of classrooms in primary schools are/might be; determining how these needs should change in line with educational approaches. The sampling method in the study, which was planned as a qualitative study, was determined as the non-random purposeful sampling (judgement sample) and snowball sampling. Following the interviews, it was concluded that the physical setting of educational spaces plays an active role in students' success and learning spaces should be designed in view of students' needs and individual differences according to contemporary educational approaches where the student is active and at the center.

Keywords: Education, primary school, learning spaces, physical conditions, spatial needs, design

Citation: Pürüsoy, İ. & Elibol, G.C. (2022). Analysis of spatial needs in primary education spaces in terms of educational approaches. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 7 (1), 189-208.

DOI: <https://doi.org/10.30785/mbud.1038166>

1. Giriş

Eğitim, ülkelerin kalkınabilmesi için en önemli faktörlerden biridir. Kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal şartlara göre biçimlenen eğitim modelleri, eğitim sistemini kesintisiz olarak değiştirmektedir. Bilgi ve teknoloji çağı olarak yirmi birinci yüzyılda, sürekli var olan hızlı değişimler, eğitim alanına dolaysız ya da dolaylı şekilde aksetmektedir. Her alanda yaşanan gelişmelerin etkisiyle her şeyin hızlı bir şekilde değiştiği günümüzde eğitime, eğitmene, öğrenme sürecine, öğrenciye farklı farklı anlamlar yüklenmektedir.

Günümüzde modern toplum bireylerinden, özgüven sahibi olmaları, farklılıklara sahip bireyler olarak rahat ve empatik iletişim kurabilmeleri, toplumsal olaylara karşı eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları beklenmektedir. Bu kazanımın, pasif bireyler yerine, aktif, katılımcı ve gelişime açık bireyler yetiştirmek ile sağlanabileceği düşünülmektedir (Özkan ve Mutdoğan, 2018, s. 163). Sürekli öğrenme ve beceri geliştirme temeline dayalı bir eğitim anlayışı değişen ve gelişen toplum ve dünya hayatının gereklerini karşılayabilmek için ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2002, s. 7).

Öğrenme mekanları öğrenciyi keşfetmeye, araştırmaya, yenilikçi olmaya ve öğrenmeye yönlendirebilmelidir. Mekânın öğrenme ile yakından ilgili olmasından dolayı öğrenme mekanlarının tasarımında gereken kriterler karşılanmalı öğreten ve öğrenen gereksinimleri gözetilerek öğrenme yaklaşımlarını destekleyen mekanlar oluşturulmalıdır (Anıktar, 2017, s. 17).

Çağdaş eğitim yaklaşımlarına göre öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bilgi öğrenciye öğretmen tarafından direkt olarak aktarılmadan, öğrencilerin hangi şartlarda öğrenme eylemini daha iyi gerçekleştirebileceği düşünülmelidir (Sünbül, 2011, s. 146)

Günümüz şartlarında öğrencilerin okulda geçirdikleri vakit göz önüne alındığında öğrencilerin gelişimlerine ve ihtiyaçlarına yönelik tasarımların olması gerekmektedir. İlkokul, öğrencinin zihinsel, fiziksel ve psiko-sosyal gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Temel becerilerin kazanıldığı bu dönem öğrencinin hayatında belirleyici rol oynar. Aynı zamanda kişiliğin şekillenmesi, eğitim ile ilgili ilk deneyimlerin edinilmesi de bu dönemde gerçekleşmektedir. İlkokul yapılarında, özellikle sınıflardaki mekânsal düzenlemelerin ve ihtiyaçların, eğitim yaklaşımlarına göre neler olduğunun ve bu yaklaşımlara göre ihtiyaçların nasıl değişebildiğinin araştırılması çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

Çalışma, çağdaş eğitim yaklaşımlarına uygun mekanlar ortaya koyabilmek için bilgi ve görüş toplamak hedefiyle gerçekleştirilmektedir. Eğitim, bireyin doğumundan ölümüne kadarki süreçte gerçekleşen bir olgudur, birey yaşamının tüm evrelerinde sürer (Yavuzer, 2016, s. 36). Doğumdan itibaren ilk olarak ailede başlayıp daha sonra eğitim yapılarında devam eden bir süreçtir. Bireyin mevcut seviyesinden daha ileri bir seviyeye ulaşabilmesini sağlayan düzenlemeleri içeren eğitim, ilk olarak aile de başlamakla birlikte okul ve çevresinde devam etmektedir (Atabay, 2014, s. 40).

Eğitim yapıları eğitimin alınacağı, bilgi aktarımının sağlanacağı mekanlar olmanın yanı sıra öğrenen bireyin kişilik gelişiminde, sosyal ve kültürel ilişkilerinin ilerlemesinde de yardımcı olmaktadır. Eğitim bireyin kişisel gelişiminde ve toplumların kalkınmasında önemli bir role sahiptir. Eğitim sistemi ve hedefleri yüzyıllar boyunca birçok döneme ve topluma göre farklılaşmış, farklılaşan düşünceler ve yaklaşımlar eğitim binalarının fiziksel yapısında değişime yol açmıştır. Öğrencilerin kimlik ve kişilik kazanmasında etkili olan eğitim mekanları, kültürel ve fiziki olarak yeterli ölçüde donanıma sahip ve değişime açık olmalıdır ki öğrenciler özgüvenli, entelektüel ve doğru düşünen bireyler olarak yetişebilsin (Akpınar, 2014, s. 67).

Eğitim sürecinin sonucunda elde edilen değişimin olumlu yönde olabilmesi için birçok etken vardır. Bu etkenlerin başında ilk olarak eğitim felsefesi, öğrenme yaklaşımları ve eğitim mekanları gelmektedir. Bu süreçte, olumlu davranışların gelişmesinde eğitim mekanlarının payının büyüklüğü oldukça önemlidir. Eğitim mekanlarının eğitimdeki öneminden dolayı öğrenme yaklaşımlarının çok iyi değerlendirilerek eğitim mekanlarının planlanması, bu değerlendirmeler sonucunda şekillenmesi gerekmektedir. Eğitim ortamına katılan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde tasarlanmış olan eğitim mekânı, öğrenme ve öğretme faaliyetlerini kapsayan eğitim sürecinde kalıcı bir öğrenmenin oluşmasını sağlayacaktır (Yenice, 2013, s. 430). Fiziksel çevre faktörlerinin öğrencilerin algısı üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada aynı mimari plana sahip iki ayrı sınıftaki iç mekân tasarımı uygulamalarının ve

farklılaşan tasarım girdilerinin, öğrencilerin algısını etkilediği saptanmıştır (Yıldırım, Çapanoğlu ve Çağatay, 2011, s. 506).

Geleneksel öğretim anlayışının eksikliklerinin fark edilmesinin ardından eğitime bakışta köklü değişimler yaşanmış ve bunun sonucunda öğrenmeyi etkinleştirici yaklaşım, yöntem, strateji ve teknik arayışları hızlanmıştır (Özden, 2020, s. 54). Sanayi devrimi ile sürekli farklılaşan ve gelişim gösteren toplum yaşamının gereklerine karşılık verebilmek için, sürekli öğrenme ve beceri geliştirme temelini baz alan bir eğitim anlayışı ortaya çıkmıştır.

21. yüzyıl okullarında eğitim felsefesinin farklılaşması, okul planlamalarını etkilemekle kalmamış, eğitim felsefesine uygun eğitim mekanlarının yapılmasını da başlatmıştır (İsmailoğlu ve Zorlu, 2018, s.150). Ülkemizde de 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren yürürlüğe giren program yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı temel alınarak geliştirilmiştir (Karadağ, Deniz, Korkmaz ve Deniz, 2008, s. 383).

Öğrenmeye ve eğitime uygun, güvenli eğitim mekanlarının eksikliği öğrencileri başarı, motivasyon, öğrenme performansı ve okula devam konusunda olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Şensoy, 2018, s. 176). Günümüzde modern eğitim anlayışına uygun olarak okullarda aranan gereksinimlerden biri, öğrencilerin farklılaşan bireysel öğrenme tercihlerine ve işbirlikçi çalışma süreçlerine uygun koşulların sağlanabilmesidir (Şahin, 2018, s. 89).

Eğitim mekanlarının mimari biçimlenişinin, öğrenme sürecinde olumlu etkisi olduğu da belirtilmektedir. Eğitim mekanları için gerekli olan fiziksel şartların oluşturulması derslerin verimli ve uygun şekilde işlenmesini sağlayacaktır. Mekânsal özelliklerin öğrenmeyle yakından ilişki içinde olduğu, çağdaş eğitim yaklaşımlarında da mekân özelliklerinin önemi ön plana çıkmaktadır. İlkokul yapılarında yer alan sınıfların mekânsal ihtiyaçlarını belirlemek çalışmamızın kapsamını oluşturmaktadır. Mekanların; boyutsal özellik, yerleşim, mobilya, donatı, eğitim araç ve gereçleri, aydınlatma, havalandırma, sirkülasyon, renk, malzeme vb. unsurlara yönelik ihtiyaçlarının neler olduğu/olabileceği araştırılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma nitel bir araştırma olarak planlanmıştır. Araştırmada kullanılacak örneklem yöntemi, nitel araştırmalarda tercih edilen, rastlantısal olmayan, amaçlı (yargısal) örneklem ve kartopu olarak belirlenmiştir.

Çalışma, ilkokul yapılarında, sınıfların mekânsal düzenlemelerinin önemi, mekânsal ihtiyaçlar, bu ihtiyaçların değişen eğitim yaklaşımlarına göre ne şekilde değişebildiği veyahut ne yönde değişmesi gerektiği gibi konularda bilgi edinmek amacıyla konunun uzmanları olan akademisyenlerle görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Hacettepe Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakülteleri'ne bağlı bulunan Temel Eğitim Bölümleri altında yer alan Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri ve/veya Öğretim Görevlileri ile çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır.

Amaç dahilinde belirlenen bu birimlerde bulunan tüm Öğretim Üyeleri ve Öğretim Görevlilerinin seçilmesinde ise kartopu yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ile konunun uzmanı olan birer kilit katılımcı ile görüşmeler yapılarak ve öneriler dahilinde diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Belirlenen on iki katılımcı ile görüşmeler, çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş ve katılımcılara görüşme öncesinde e-posta yoluyla bir Gönüllü Katılım Formu iletilmiştir. Bu formun imzalanıp, taratıldıktan veya dijital olarak imzalandıktan sonra araştırmacılara e-posta ile geri gönderilmesi sağlanmıştır.

On biri öğretim üyesi, biri öğretim görevlisi olan on iki akademisyene sekiz adet soru yöneltilmiştir. Bu sekiz soru şu şekildedir. İlk soru; "Mesleğinizde kaçınıcı yılınız?" İkinci soru; "Öğretmenlik deneyiminiz bulunmakta mıdır?" Üçüncü soru; "Sizce temel eğitim, eğitimin diğer aşamalarına göre ne tür farklılıklar içermekte?" Dördüncü soru; "Sizce ilkokul yapılarında, özellikle sınıflarda ne tür mekânsal ihtiyaçlar bulunmaktadır? Sınıf mekanının boyutsal özellikleri, yerleşim, mobilya, donatı, eğitim araç ve gereçleri, aydınlatma, havalandırma, sirkülasyon, renk ve malzeme gibi unsurlara yönelik görüşlerinizi belirtebilirsiniz." Beşinci soru; "Bu ihtiyaçların eğitim yaklaşımlarına (örneğin yapılandırmacı eğitim) göre değişkenlik gösterdiğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız ne yönde olduğunu belirtebilir misiniz?" Altıncı soru; "Ülkemizde ve dünyada yönelinen yapılandırmacı eğitimin, ne tür mekanlara ihtiyaç duyduğunu düşünüyorsunuz? Dördüncü soruda belirtilen hususlarda görüşlerinizi iletebilirsiniz." Yedinci

soru; “Bu konuda ülkemizdeki durumu kısaca yorumlayabilir misiniz?” Sekizinci soru; “Ekleme istediğiniz başka bir husus varsa belirtebilirsiniz.”

Görüşme soruları ile konunun uzmanı olan akademisyenlerden bilgi alarak; sınıf mekanlarının değişen eğitim yaklaşımlarına uygun olup olmadığına, uygun olmayan mevcut sınıf mekanlarında nasıl düzenlemeler yapılabileceğine ve yeni oluşturulacak sınıf mekanlarının nasıl olması gerektiğine yönelik bilgiler toplanması hedeflenmiştir. Her soru tek tek incelenerek değerlendirilmiştir. Sınıf boyutu, yerleşim, sirkülasyon, mobilya, donatı, eğitim materyali ve yardımcı ekipmanlar, iç mekân çevre kalitesi, malzeme, renk, estetik başlıkları altında analiz edilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş, yorumlar göz önüne alınarak önerilere yer verilmiştir.

3. Araştırma Bulguları

Hacettepe Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakülteleri’ne bağlı bulunan Temel Eğitim Bölümleri altında yer alan Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri ve/veya Öğretim Görevlilerinden oluşan on iki akademisyen ile çevrimiçi görüşmeler yapılmış, görüşme esnasında katılımcılara sekiz soru yöneltilmiştir. Bu sekiz soru ile ilkökul yapılarında, sınıfların mekânsal düzenlemelerinin önemi, mekânsal ihtiyaçlar, bu ihtiyaçların değişen eğitim yaklaşımlarına göre ne şekilde değişebildiği veyahut ne yönde değişmesi gerektiği gibi konularda bilgi edinmek hedeflenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki “Mesleğinizde kaçınıcı yılınız?” sorusuna katılımcılar öğretmenlik ve akademisyenlik kimliği ile birlikte olan mesleki deneyim sürelerini belirtmişlerdir. Verilen yanıtlara göre aşağıdaki çizelge oluşturulmuştur. Katılımcıların mesleki deneyimlerinin en az 5-10 yıl, en fazla ise 36-40 yıl aralığında olduğu görülmüştür (Çizelge 1).

Çizelge 1. Katılımcı toplam mesleki deneyim süresi

	1-5 Yıl	5-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	21-25 Yıl	26-30 Yıl	31-35 Yıl	36-40 Yıl
K1								✓
K2				✓				
K3			✓					
K4			✓					
K5						✓		
K6					✓			
K7				✓				
K8			✓					
K9					✓			
K10				✓				
K11		✓						
K12							✓	

Öğretmenlik deneyiminiz bulunmakta mıdır? sorusuna verilen yanıtlara göre aşağıdaki çizelge oluşturulmuştur.

Katılımcıların mesleki deneyim süreleri incelendiğinde sadece bir akademisyenin öğretmenlik deneyiminin bulunmadığı diğer on bir katılımcının farklı sürelerde öğretmenlik deneyiminin bulunduğu görülmüştür. K1 on yıl, K2 dokuz yıl, K3 bir yıl, K4 dört yıl, K5 yedi yıl, K6 bir yıl, K7 dört buçuk yıl, K8 bir yıl, K9 bir yıl, K10 iki yıl, K12 on iki yıl öğretmenlik deneyimine sahiptir. K11 öğretmenlik deneyimi sahip değildir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Katılımcı öğretmenlik deneyimi

	Evet	Hayır	Öğretmenlik Deneyim Süresi
K1	✓		10 Yıl
K2	✓		9 Yıl
K3	✓		1 Yıl
K4	✓		4 Yıl
K5	✓		7 Yıl
K6	✓		1 Yıl
K7	✓		4,5 Yıl
K8	✓		1 Yıl
K9	✓		1 Yıl
K10	✓		2 Yıl
K11		✓	-
K12	✓		12 Yıl

Temel eğitimin, eğitimin diğer aşamalarına göre içerdiği farklılıkların neler olduğu katılımcılara sorulduğunda; bu kademenin, eğitimin diğer kademelerine göre önemli farklılıklar içerdiği bütün katılımcılar tarafından belirtilmiştir. On iki katılımcıdan beşi tarafından ise akademik öğrenme sürecine girilen bu dönemin kişinin hayatında belirleyici rol oynadığını vurgulanmıştır. Kişiliğin şekillenmesi, eğitim ile ilgili ilk deneyimlerin edinilmesi, temel becerilerin kazanılması, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimin sağlanması temel eğitimin hedeflediği farklılıklar olarak ifade edilmiştir.

Katılımcıların hepsinin genel düşüncesi, bu aşamanın eğitimin temellerinin atıldığı ilk basamak olduğu yönündedir. Temelin sağlam atılması gerektiği belirtilmiştir. Bu aşamada tohumların doğru atılmasının belirleyici rol oynadığının önemi vurgulanmıştır. Temel eğitimde kazanılan becerilerin, bilgilerin, alışkanlıkların günlük yaşamda yerinin olduğu belirtilmiştir. Temel eğitimin kişinin hayatında hayati bir önem içerdiğinin altı çizilmiştir.

Katılımcılara; ilkokul yapılarında, özellikle sınıflarda ne tür mekânsal ihtiyaçların olduğu sorusu yöneltilmiştir. Bu mekânsal ihtiyaçlar için belirlenen; sınıf boyutu, yerleşim, sirkülasyon, mobilya, donatı, eğitim materyali ve yardımcı ekipmanlar, iç mekân çevre kalitesi, malzeme, renk, estetik başlıklarından oluşan on unsur hakkında bilgi toplanmıştır. Bu unsurlardan ilki olan boyutsal özellik için on iki katılımcıdan on biri tarafından boyutsal özelliğin önemli olduğunu vurgulanmıştır. Öğrenci başına düşen m²'nin standartlara uygun olması gerekliliği belirtilmiştir. Her öğrencinin kişisel kabul alanını oluşturabildiği bir mekân genişliğinin olması gerektiği, iç içe, sıkışık sınıflar yerine oksijenin bol olduğu, öğrencilerin ve öğretmenin rahat nefes alabildiği, rahat hareket edebildiği, öğrencilerin sınıf içerisindeki geçişlerini sağlayacak trafik alanlarının yeterli genişlikte olduğu, öğrencilerin sınıfı sosyal bir mekân olarak kullanabileceği, farklı çalışmalarını yapabileceği imkanlara uygun boyutsal özellikler taşıması gerekliliği ifade edilmiştir.

Katılımcılardan bir kişi öğrenci sayısı ile sınıf yüz ölçümünün doğru orantılı olması gerektiğini belirtmiştir. Diğer bir katılımcı ise sınıf büyüklüğünün ne çok büyük ne de çok küçük olması, ihtiyaçlara cevap verebilecek düzeyde olması gerektiğini önermiştir.

Yerleşim unsuru için katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir. Katılımcılardan ikisi sınıf mekanının, öğrencinin kendini huzurlu, rahat bir ev ortamında hissedebileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Sınıf, öğrenci için salt olarak barınacağı bir mekân olmanın ötesinde içinde bulunmaktan mutluluk da duyacağı bir mekân olmalı, evler sadece dış etkenlerden korunacak bir mekân olmadığı gibi, sınıflar da evler gibi huzur veren, güvende hissettiren özellikleri taşımalıdır şeklinde ifade edilmiştir. Bu özellikleri taşımayan sınıf mekanlarında öğrencinin, kendini kendi olarak yaşayamayacağı, resmi bir kuruma geliyorum hissiyatını yaşayacağı, kendini kontrol altında tutuluyor ve denetleniyor hissedeceği, çok fazla hareket etmesi istenmiyor şeklinde düşüneceği, neşeli, mutlu olmaması, sessiz durması gerektiğini algılayacağı, satır tipi düzende yerleştirilmiş sırasının şekli gibi sabit durması, çok fazla hareket etmemesi gerektiğini anlayacağı söylenmiştir.

Sınıfın oturma düzenine ilişkin katılımcılar mekânın farklı düzende grup çalışmalarına imkân sağlayacak şekilde esnek olması gerektiğini vurgulamıştır. Sınıf ortamındaki oturma düzeninin, sıraların yerleşim

şeklinin, sınıf içi etkileşimi etkileyen önemli faktörler olduğu söylenmiştir. Sınıf ortamındaki oturma düzenindeki farklılıklar ile öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimin olumlu yönde etkileneceği, göz göze iletişimin sağlandığı sınıf ortamlarının oluşturulmasıyla iletişimde çok yönlülük sağlanacağı ifade edilmiştir. İngiltere Avam Kamarası'ndaki ve Amerikan Parlamentosu'ndaki milletvekillerinin diğer ülkelerdeki milletvekillerine oranla birbirlerine karşı sataşmalarının, aralarındaki kavgalarının çok az olduğu, nedeninin ise oturma düzeninin milletvekillerinin birbirlerini göreceği şekilde olmasının örneği verilmiştir. Bizim sınıf mekanlarımızdaki düzenin ise satır tipi olduğu, sıraların sabit olmasının öğrenme için temel engelleyici bir unsur olduğu belirtilmiştir. Bütün öğrencilerin aynı yöne bakarak oturdukları düzenin; bireysel farklılıkları tamamen göz ardı ettiği, öğrenciye; dinleyin, izleyin, fazla hareket etmeyin gibi anlamlar hissettirdiği ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Satır tipi düzenli öğrenme mekânı

Mekanların okuma köşesi, yazma köşesi, kütüphane gibi farklı işlevleri de barındırmasının öğrencinin hem öğrenme biçimini zenginleştireceği hem de sosyalleşme imkânı tanıyacağı belirtilmiştir. Öğrencinin sadece dinleyerek öğrenebileceği mekanlar yerine yazarak, araştırarak, gözlemleyerek öğrenebileceği mekanlar oluşturulmalıdır. Bu yönlerden; grup çalışmalarının, grup toplantılarının, bireysel çalışmaların yapılabileceği farklı düzendeki sınıf ortamlarının olması gerekliliği ifade edilmiştir.

Katılımcıların sekizi sınıf mekanlarının birleştirilebilme/bölünebilme, çok amaçlı kullanım, hareketlilik, modülerlik, farklı plan tipleri yönünden esnek olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Sınıf düzeninin kolaylıkla değiştirilebilir olması ve farklı ihtiyaçlara yönelik düzenlemelerin rahatlıkla yapılabilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sınıf mekanının metrekaresi küçük olsa bile, sınıfı farklı alanlara bölmek için farklı materyaller kullanılarak bunun gerçekleştirebileceği vurgulanmıştır. Sınıfın bu esnekliği bize vermesi gerekmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Uyarlanabilir düzenli öğrenme mekânı

İlkokul öğrencisinin izleyerek ve dinleyerek öğrenmesinin yanı sıra, asıl öğrenmenin yaşayarak ve yaparak olduğu belirtilmiştir. Yaşayarak ve yaparak öğrenmesinde de mekânın esnek olmasının önemi vurgulanmıştır. Tek tip sınıflar yerine öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik farklı biçimler alabilecek ortamlar oluşturulabilmelidir. Öğrencilerin sınıfı sosyal bir mekân olarak kullanabilmeleri için mekânın esnek olmasının önemi vurgulanmıştır. Sınıfın sadece sıralardan oluşan bir mekân olarak görülmemesi gerektiği belirtilmiş, ders içeriğine göre sınıf düzeninin farklı kimliklere evrilebilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Kimi zaman minderlerin üzerine oturulup kitap okunabileceği, kimi zaman yaratıcı hikayelerin yazılabileceği ya da yaratıcı okuma çalışmalarının yapılabileceği imkanlara uygun mekanlar olması gerektiği ifade edilmiştir.

Öğrencinin karakter, dil, fiziksel, sanatsal beceri gelişimi için okulda hem öğretmeniyle hem arkadaşıyla hem mekanla hem de materyalle etkileşim halinde olması gerekmektedir. Öğrenci öğrenme eylemini gerçekleştirirken, sadece dinleyerek, yazarak değil öğrenme için gerekli olan unsurlarla etkileşim halinde olarak, öğretmenin öğrenci ile iletişime kolaylıkla geçebileceği esnek sınıf mekanlarının tasarlanması gerektiğinin önem taşıdığı belirtilmiştir.

Mobilya ve donatı unsurları için katılımcıların görüşleri alınmıştır. Katılımcılardan bir kişi evlerimizin nasıl kimliği var ise sınıflarımızın da kimliğinin olması gerektiğini; bu kimliğin, büyüklük, genişlik, hareket alanları, kitaplık, öğrenci dolabı, pano vb. ile sağlayabileceğimizi söylemiştir.

Altı katılımcı öğrenci sıralarının sadece oturma işlevini gerçekleştirmesinin yanında depolama alanı olarak da kullanabilmesini, öğrenci çantaları için askı yüzeyinin de öğrenci sıralarında bulunmasını belirtmiştir. Katılımcılardan dördü, sınıf içi etkinliklere panolarda fazlasıyla yer verilmesi gerektiğini söylemiştir. Sınıf içi etkinliklerin yanı sıra materyallere de panolarda yer verileceği için duvar renginin bu çalışmaların önüne geçmemesi gerektiğine ve panolarda çok fazla dikkat dağıtıcı etkinliklerin paylaşılmamasına dikkat çekmiştir.

Öğrencinin ayrı bir dolabının olmasının, öğrencinin mekânı sahiplenmesini sağlamanın yanında, ders araç ve gereçlerini de her gün yanında taşımak zorunluluğunu ortadan kaldırdığını belirtmiştir. Özellikle iki katılımcı kişisel öğrenci dolaplarının sınıf mekânı içerisinde yer alması gerektiğinin altını çizmiştir. Bu iki katılımcıdan biri bu dolapların kapaksız olması gerektiğini, bu sayede hem vakit kaybının olmayacağını hem de dolap içi düzenin kolaylıkla sağlanabileceğini ayrıca bu dolaplarda öğrencilerin montlarını asabilecekleri askıların olması gerektiğine de değinmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Sınıf içi öğrenci dolapları

Katılımcılardan biri "Demokratik Okul Kültürü" isimli MEB'in projesinde ulusal danışman olarak görev aldığını belirtmiş, her okulda asgari ölçüde de olsa belli bir alt yapıyı, sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlerini gerçekleştirecekleri uygun fiziki ortamları oluşturabilmeyi ve gerekli donatıları sağlayabilmeyi Demokratik Okul Kültürü Projesi kapsamında hedeflediklerini söylemiştir. Öğrenmeye elverişli ortamların ve pozitif okul atmosferinin eğitim kalitesini arttırdığını belirtmiştir.

Sınıf içi eğitim araç ve gereçleri için katılımcıların hepsi eğitim materyali ve yardımcı ekipmanlar unsurunun önemine değinmiştir. Bilgisayar, projeksiyon cihazı, akıllı tahta, deney alet araç gereçleri,

sanat malzemesi, fen malzemesi gibi bütün bu eğitim araç ve gereçlerinin sınıf ortamında olmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Her dersin kendine göre farklı ihtiyaçları olduğu, eğitim araç ve gereçlerinin her dersin ihtiyacına göre farklılık gösterdiği vurgulanmıştır. Özellikle teknoloji çağının yaşandığı günümüzde hemen hemen her sınıfta akıllı tahta, projeksiyon cihazı, bilgisayar vb. temel ihtiyaç olarak görülmektedir. Haritalar sınıf ortamında bulunmuyorsa teknolojik cihazlardan ekrana yansıtılabileceği, akıllı tahta kullanılması durumunda da tebeşir, tebeşir tozu gibi sorunların ortadan kalkabileceği örnekleri verilmiştir.

Okul binasının farklı derslerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek alanlar içermesi gerektiği söylenmiş, fen bilimleri dersi ile sosyal bilgiler dersinin ihtiyaçlarının birbirinden çok farklı olduğu bu dersler için ayrı alanlar bulunmuyorsa sınıf mekanının bu dersler için uygun şekilde ayarlanması, istenilen kriterlere göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Katılımcılardan biri, sınıf zemininden duvarına kadar bütün alanlarının öğretim materyali olarak düşünülmesi gerektiğini, öğrencinin konuyla ilgili bu materyallere maruz bırakılmasını, örneğin, öğrencinin matematik laboratuvarına girdiğinde oradaki materyallere; matematiksel şekillere, cisimlere dokunabilmesini, öğrencinin farkına varmadan bunlara temas etmesini, abaküse, grafiklere dokunmasını ifade etmiştir. Çağımızdaki öğrencinin temel kavramlarla ilgili planlı programlı ders görmesine ek olarak informal bir şekilde sınıf içindeki kaynak materyallere, kaynak araç gereçlere maruz bırakılarak, görsel açıdan da öğrenmenin destekleneceği şekilde öğrenme mekânının kurgulanması gerektiği belirtilmiştir.

Diğer bir katılımcı ise eğitim araç ve gereçleri için materyal dolabının sınıf içerisinde olmasının önemli olduğunu söylemiştir. Öğrencilerin sınıf içerisinde elini yıkayabileceği lavabo alanının olması gerekliliği üç katılımcı tarafından açıkça ifade edilmiştir. Etkinlik yaptıktan sonra öğrencilerin sürekli olarak lavaboya gidip gelmelerinin öğrencilerin zamanlarını aldığına dikkat çekilmiş, sanat çalışmalarında, deneylerde bu lavaboyu kullanmalarının uygun olacağı, özellikle tebeşir tahtalı sınıflarda tercih edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Aydınlatma ve havalandırma unsurları için katılımcıların görüşleri şu şekildedir. Katılımcılar tarafından okul yapılarında sağlıklı koşulların sağlanması için aydınlatmanın, havalandırmanın, ısınmanın önemi vurgulanmıştır. Dersin sürecini etkileyen en önemli unsurlardan birinin ışık olduğu belirtilmiştir. Sınıfın çok fazla güneş görmemesi, ışığın çok iyi kontrol edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Katılımcılardan bir kişinin ifadesi ışığın dolaylı olarak sınıfa dahil edilmesi gerektiği, direkt gün ışığı veya yapay aydınlatma değil de dolaylı bir ışığı kullanmanın doğru bir yaklaşım olduğu yönündedir. Işığın gelme düzeninin sağ elini veya sol elini kullanan öğrenciler için dikkat edilerek ayrı ayrı ayarlanması gerektiği, sadece sağ elini kullanan öğrencilerin düşünülerek ışığın soldan gelmesi değil her iki yönden de yeterli miktarda ışık gelmesinin sağlanması, sol elini kullanan öğrencilerin de ışığı yeterli miktarda kullanabilmesi gerektiği düşüncesi ise diğer bir katılımcı tarafından ifade edilmiştir.

Başka bir katılımcı tarafından da öncelikle doğal aydınlatmanın tercih edilmesi, ışığın geliş yönünün bina tasarımına yol göstermesi, doğal ışığın yeterli olmadığı zaman dilimlerinde de gözü yormayacak yapay aydınlatmanın tercih edilmesi gerektiği aktarılmıştır. Doğal aydınlatmanın maliyet açısından da büyük önem taşıdığı söylenmiştir. Beyaz ışığın gözü yorduğu düşünülerek gün ışığına yakın aydınlatmaların tercih edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Sınıf pencerelerinde geniş cam yüzeylerin tercih edilmesi, ancak pencere kenarındaki sıralarda oturan öğrencilerin dikkatinin dağılmaması için birtakım önlemlerin alınmasının gerekli olduğu da iki katılımcının ifadeleri arasındadır. Katılımcıların bir diğeri tarafından; gün ışığından maksimum düzeyde faydalanılması için pencerelerin yeterli düzeyde olması, yapay ışıklandırma tercihlerinde de ses ve yansıma yapmayan ekipmanların tercih edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Katılımcılar tarafından; iyi havalandırılmış sınıf ortamında öğrencilerin daha canlı ve dinamik olacakları söylenmiştir. Sınıflardaki pencerelerin işlevsel olması gerektiğine vurgu yapılmış; ara boşluğuna bakan veya var olup açılmayan özellikteki pencerelerin gereksiz olduğu belirtilmiştir. Özellikle ilkökul düzeyindeki öğrencilerin havasız bir ortamda kırk dakika boyunca ders görmelerinin sınıf yönetimi açısından olumsuz etkilerinin olduğu söylenmiş, havasız bir ortamın sağlık açısından da zararlı olduğu belirtilmiştir. Kış aylarında sınıf ortamlarının yeterince havalandırılmamasından dolayı grip vakalarının arttığına görüldüğü söylenmiştir.

Sınıf ortamları için doğal havalandırmanın öncelikli olarak tercih edilmesi gerektiği, ihtiyaç duyulduğunda hava temizleme cihazlarından da yararlanılabileceği ifade edilmiştir. Katılımcılardan bir kişi sınıflarda güvenlik açısından pencerelerin açılmayacağı durumlar için üstten açılan pencerelerin kullanılabilmesine vurgu yapmıştır. Katılımcılardan ikisi sınıftaki pencerelerin geniş cam yüzeylerden oluşmasına vurgu yapmıştır. Bu katılımcılardan biri de sıcak iklimler için sınıf ortamlarında klima bulunmasının elzem olduğunu belirtmiştir.

Malzeme unsuru için katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir. Bu unsur içerisinde minder, halı ve perde gibi malzemeler ön plana çıkmıştır. Bu malzemelerin öğrenmeyi etkileyebilecek fiziksel unsurlar olduğu söylenmiştir. Öğrencilerin gün boyu sınıfta oldukları düşünüldüğünde oturdukları sıra yüzeylerinde minderlerin gerekliliği dört katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca diğer üç katılımcı okuma saatleri için oluşturulan alanlarda yerlere minder atılarak, serbest bırakılan öğrencilerin bu alanlarda hayal kurabileceklerini, masal, yaratıcı hikâye yazabileceklerini ya da yaratıcı okuma çalışmaları yapabileceklerini ifade etmiş, gelişimleri için bu durumun olumlu yönde etki edeceğini belirtmişlerdir.

Sınıf ortamları için uygun renkte ve malzemede perde seçiminin yapılması gerektiği iki katılımcı tarafından vurgulanmıştır. Diğer iki katılımcı, öğrencilerin kendilerini ev ortamında hissedebilmeleri için sınıf zeminlerinin duvardan duvara halı kaplı olmasını önermiş, halı kaplı yüzeylerde kitap okuyabilecekleri, serbest oyun oynayabilecekleri alanlarında oluşturulabileceğini ifade etmişlerdir (Şekil 4).

Şekil 4. Sınıf içi serbest alan

Renk unsuru için katılımcıların görüşleri alınmıştır. Katılımcıların ikisi tarafından sınıf ortamlarındaki rengin ön plana çok çıkmaması gerektiği ifade edilmiştir. Renk kullanımının öneminin daha çok okul öncesi dönemi kapsadığı belirtilmiştir. Materyaller ve sınıf içi yapılan etkinliklerde panolar kullanılacağı için duvar renginin bu çalışmaların önüne geçmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcıların dördü tarafından ise sınıf ortamlarında rengin ön plana çıkabileceği ifade edilmiştir. Bu katılımcıların biri tarafından pastel tonların tercih edilmesinin uygun olacağı yönünde görüş bildirilmiştir. Pastel tonların gözü çok yormadığı düşünüldüğü için tercih edilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Diğer üç katılımcının ise sıcak açık renkleri tercih ettiği görülmüştür. Sınıfların canlı sıcak açık renklerle boyanmasıyla ortamda hissedilebilecek gri kasvetli havadan uzaklaşılabileceği sıcak renkleri tercih eden üç katılımcı tarafından vurgulanmıştır. Sınıflara renk unsurunun estetik değer kazandırdığı da belirtilmiştir.

Katılımcıların biri tarafından estetik unsurlar ile düzenlenen sınıf ortamının öğrencinin sanatsal yönünü geliştireceğine dikkat çekilmiş, sınıf mekanlarındaki sanatsal unsurların öğrencilerin mutlu olmasını sağladığına değinilmiştir. Arabaların, uçakların iç tasarımına gösterilen özenin öğrencilerin gün boyu vakit geçirdiği sınıf mekanlarında da gösterilmesi gerektiğine inandığını belirtmiştir.

Ergonomi için katılımcıların görüşleri şu şekildedir. İlkokul düzeyinde, öğrencilerin bir takım fiziksel gelişimlerinden ve öğretimin temel ilkelerinden dolayı mekanların, özellikle öğrencilerin ergonomisine uygun bir şekilde tasarlanması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun için ilk başta mobilyaların öğrencilerin fiziksel gelişimlerine uygun bir şekilde rahat aynı zamanda da farklı öğretim tarzlarına ve öğrenme

stillere uygun, cevap verecek şekilde tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır. Sınıflardaki mobilyaların portatif olmasından, gerektiğinde özel mobilyaların tasarlanmasından bahsedilmiştir. Oturma düzenine farklı yaklaşımlara göre istenilen şeklin verilebilmesi için mobilyaların sürekli hareket halinde olmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Farklı kümelenme, istasyon tekniği, iş birliğine dayalı vb. öğrenme yöntem ve teknikleri uygulayabilmek için öğrencilerin kullandıkları masa ve sıralarının aerodinamiğinin öneminden bahsetmişlerdir. Öğrencilerin sürekli iletişim halinde olmaları sınıf düzenlemelerinin yapılmasının, bu iletişimin sağlanabilmesi için de hareketli, esnek, modüler mobilyaların kullanılmasının önemini belirterek, sınıf düzeninin gerektiğinde kolaylıkla değiştirilebilir olmasına da vurgu yapmışlardır.

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin gelişimi farklı olduğundan sıraların da farklı boyutsal özellikte olması gerektiği düşünülmektedir. Öğrenci dolaplarının ve sınıf kitaplığının işlevsel ve öğrenci boyutlarına uygun olması gerektiğinden, öğrencinin boyunun çok üzerindeki raflara erişiminin imkânsız olduğundan ve bu rafların işlevsiz kaldığından bahsetmişlerdir. Sınıf tahtasının çocuğun boyuna göre ayarlanabilmesinden, aynı zamanda bu tahtaların aşağı-yukarı, sağa-sola rahatlıkla hareket ettirilebilmesinden söz etmişlerdir.

Öğrencilerin yaşları küçük olduğu için güvenlik ihtiyacının da göz önünde bulundurularak; mobilyaların konumları, biçimleri, yerleşimi ve sınıf içerisindeki bütün alanların çocukların güvenliğini sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Katılımcılara; eğitim yaklaşımlarına göre mekânsal ihtiyaçların değişkenlik gösterip göstermediği sorusu yöneltilmiş, mekânsal ihtiyaçların değişkenlik gösterdiğini düşünmeleri durumunda da bu değişkenleri belirtmeleri istenmiştir. On iki katılımcının onu tarafından, eğitim yaklaşımlarına göre mekânsal ihtiyaçların değişkenlik göstermesi gerektiği belirtilmiştir.

Diğer iki katılımcının biri tarafından mekânsal ihtiyaçların eğitim yaklaşımlarına göre çok fazla değişkenlik göstermediği ancak yapılandırmacı yaklaşımda bireyin kendi kendine öğrenmesini gerçekleştirebilmesi için sınıfın daha geniş tanzim edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Mevcut yapıların asgari ölçüde bir alt yapı ile inşa edildiği, sınıfların belli şablonlarda, tip projeler şeklinde tasarlandığı söylenmiştir. Masaların, sıraların öğrencinin bireysel ya da grup çalışması yapmasına olanak sağlaması ve sınıfın sadece bir duvarında değil her bir duvarında akıllı tahtanın, projeksiyon cihazının veya televizyonun olması gerektiği, böylece grup çalışması yapıldığında öğrenci hangi yöne bakıyorsa o yöndeki ekranı kullanabileceği belirtilmiştir. Diğer katılımcı tarafından ise okullarımızın herhangi bir yaklaşıma yönelik inşa edilmediği, tasarlanmadığı ve yeni inşa edilen eğitim yapılarında da bunun göz ardı edildiği ifade edilmiştir.

Eğitim yaklaşımlarına göre mekânsal ihtiyaçların değişkenlik göstermesi gerektiğini belirten on katılımcı tarafından da mekânın fiziksel olarak esnek bir yapısının olması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Ülkemizde 2005 yılında değişen öğretim programları ile mekânsal ihtiyaçlarında değişkenlik göstermesi gerektiği söylenmiştir. 2005 yılından sonra davranışçı yaklaşımın yerini öğrencinin öğrenmeyi yapılandırabileceği yapılandırmacı yaklaşımın almaya başladığı da vurgulanmıştır. Çağdaş eğitim yaklaşımlarında öğrenci aktif ve merkezedir. Öğrenciyi merkeze almak önemlidir. Eğitim sürecinin tek bir yaklaşımla ilerleyemeyeceği, birden fazla yaklaşımla eğitimin gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir.

Ders öğrenme tasarımlarının öğrencinin ön bilgilerini devreye sokucu şekilde olmasının gerektiği söylenmiştir. Eğitim yaklaşımının, öğrencinin ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklarına bakılarak seçilmesi gerektiği, bu yaklaşımlardan sadece bir tanesi ile eğitime devam edilemeyeceği, her bir öğrencinin aynı yaklaşımla öğrenemeyeceği için eğitim yaklaşımlarında da esnek olmanın gerektiği ifade edilmiştir. Nasıl ki eğitim yaklaşımlarının seçiminde esnek olunmasından söz ediliyorsa, sınıf düzenlemelerinin de esnek bir yapıda olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim yaklaşımlarına göre ihtiyaçların farklılık gösterdiği, değişen bu ihtiyaçlara göre sınıf mekanının kolaylıkla adapte edilebilmesinin gerektiği, değişen oturma düzeni ile öğrencilere daha fazla özgürlük sağlandığı, oluşturulacak keşfetme ortamları ile öğrencinin kendi bilgisini inşa edebileceği, grup ve deney çalışmalarıyla aktif rol edinebileceği ifade edilmiştir.

Farklı eğitim yaklaşımlarını etkili bir şekilde kullanabilmek için sınıftaki oturma düzeninin büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır. Kullanılan eğitim yaklaşımının sınıf düzenini doğrudan etkilediği, yaklaşımlara göre sınıf düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Gerektiğinde sınıf düzeninin

yapılacak etkinliğe göre; drama, grup çalışması, işbirlikli öğrenme için satır düzeninden küme düzenine, küme düzeninden U düzenine evrilebilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Davranışçı yaklaşımda satır tipi düzen uygun oluyorsa, yapılandırmacı yaklaşımın içeriği gereği öğretmenin rehber olacağı, öğrencilerin aktif rol alacağı sosyal öğrenmeyi destekleyecek U düzeni, çember, konferans, küme yerleşim biçimlerinin yapılandırmacı yaklaşıma uygun olacağı belirtilmiştir. Bu yerleşim biçimlerinin öğrencinin daha fazla etkileşimde bulunmasını sağladığı; böylece akrandan öğrenmeyi, grupla çalışmayı desteklediği ifade edilmiştir.

Çağdaş eğitim yaklaşımlarında mekânsal ihtiyaçların önemi belirtilmiş, eğitim sisteminin buna göre tasarlanması gerektiği ifade edilmiştir. Temel alınan yöntem ve tekniğe göre ders işleme mantalitesinin şekillenmesi gerektiği söylenmiştir. Öğretmen tarafından; öğrencinin kavramı nasıl bir yöntem ve teknik keşfedeceğinin, sınıfa getirilen kaynakların ve materyallerin neler olacağının bilinmesinin gerekli olduğu söylenmiştir. Öğretmenin her türlü donanıma hazırlıklı olması gerektiği vurgulanmıştır. Seçilen eğitim yaklaşımı ile ders işleyişi için kullanılan yöntemin, tekniğin, seçilen materyallerin, mekânsal düzenlemelerin hepsinin birbirleri ile uyumlu olmasının öneminden bahsedilmiştir. Eğitim yaklaşımının; öğretmenin tavır ve davranışını, mekânı kullanmaya yönelik bakış açısını etkilediği söylenmiştir. Bu yaklaşımların; öğretmenlerin davranışlarında, bakış açılarında, öğrencilerin sınıf pozisyonlarında, dersin materyallerinde değişkenlik gösterdiği söylenmiştir. Eğitim yaklaşımlarının ilk yansımasının öğretmenlerde görüldüğü; öğretmenin öğrenci ile kurduğu iletişimin, öğretme biçiminin, öğrencinin öğrenme becerilerini geliştirme biçiminin bu yansımalarından birkaçı olduğu ifade edilmiştir. Dersi yapılandırmacı yaklaşımla işleyeceğini belirtep, davranışçı yaklaşım içeriği ile işleyen öğretmenin yaptığı bu durumun sadece isimde kalacağı söylenmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşımda; öğretmenin, masaları gerektiğinde çember yerleşim biçiminde oluşturarak öğrencilerin tartışarak öğrenmelerine kılavuzluk ettiği, davranışçı yaklaşımda; satır tipi düzen ile öğretmenin öğretici konumda olduğu, bütün öğrencilerin öğretmeni dinlediği söylenmiştir. Klasik sıra düzeninin geleneksel eğitim yaklaşımıyla yakından ilgili olduğu belirtilmiş, bu yaklaşımda öğretmenin öğrenciden kopuk, uzak kaldığı ve öğretmenin bilen, hükmeden, yöneten olarak davrandığı söylenmiş ve bu durumun demokratik olmadığı belirtilmiştir. Demokratik ilke ve esaslara uygun sınıf mekanlarının düzenlenmesi, en öndeki ve en arkadaki çocuk arasında fark olmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Bilgi aktarımının gerçekleştiği çağdaş eğitim yaklaşımlarına göre düzenlenen sınıf mekanlarında öğretmen ile öğrenci arasında hiyerarşinin oluşmadığı söylenmiştir. Bu sınıf mekanlarında herkesin birbirini görmesinin, birbirlerinin gözlerinin içine bakabilmesinin önemi vurgulanmıştır. Örnek olarak bir grup tartışması olacağına küme düzeninin yapılabileceği, öğrencilere birbirlerini görerek bir tartışma ortamının sağlanabileceği, mekânın öğrenciler üzerindeki etkisinin çok büyük olduğu belirtilmiştir. Öğrenci merkezli yaklaşımlarda kullanılan çember grup çalışması, işbirlikli öğrenme teknikleri, makas kullanımının olduğu aktiviteler, resim çizme, maket yapma gibi öğrencinin el becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalar için uygun sıraların, mobilyaların, kayar ve etkileşimli tahtaların, ürün temelli panoların sınıf mekanlarında olması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Bireysel olarak bilgisayarla etkileşim kurabileceği masa düzeninin olduğu alanların ve deney çalışmaları için laboratuvar ortamlarının olması, bu laboratuvar ortamlarında da lavaboların bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Aktif bir yöntem olan dramanın yeni öğrenmelere, bilgi yapılandırmalarına zemin hazırladığı ifade edilmiştir. Bu sebeple sınıfın, drama alanı için yeterli bir yerleşim alanına sahip, sınıf içerisindeki dolapların dramada kullanılabilecek kostüm ya da maket malzemelerini alabilecek nitelikte olması gerektiği söylenmiştir.

Katılımcılara; ülkemizde ve dünyada yönelinen yapılandırmacı eğitimin, ne tür mekanlara ihtiyaç duyduğu sorusu yöneltilmiş, katılımcılardan mekânsal ihtiyaçların neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. On iki katılımcının dördü tarafından sadece sınıf içi öğrenme mekanlarına değinilmiş, diğer sekiz katılımcı tarafından ise yapılandırmacı yaklaşımda sadece sınıf için değil aynı zamanda sınıf dışı mekanlarında öğretim mekânı olarak kullanılmasının önemi vurgulanmıştır.

Eğitim yaklaşımlarının ihtiyacı olan sınıf ortamlarına, düzenlemelerine, yapılandırmacı yaklaşımın da gerek duyduğu belirtilmiştir. Öğrencinin bilgiyi büyük ölçüde kendisinin yapılandığı, keşfettiği yapılandırmacı yaklaşım için mekânda gerekli olan araç gerecin, malzemenin, kaynakların, internet

erişiminin, ansiklopedinin, sözlüğün, haritanın, deney aletlerinin ortamda bulunmasının gerekliliğinden bahsedilmiş, sınıf mekanının yazma köşesi, okuma köşesi, resim köşesi gibi farklı öğrenme stillerine göre düzenlenmesi gerektiği söylenmiştir.

Kişilerin kendilerini rahat hissettikleri, rahat ifade edebildikleri, kendi kimliklerini ortaya koyabildikleri mekanlara önem veren ülkeler olduğu ifade edilmiştir. Çocuk haklarının ortaya çıktığı İsveç'te okul yapılarına çok büyük bir önem verildiği de belirtilmiştir. Bu kriterlere göre inşa edilen mekanlarda öğrencilerin gelişim haklarını kullanabildiği söylenmiştir. Öğrencinin sadece teneffüste hareket etmesine olanak sağlamakla onun gelişim hakkının elinden alınacağına değinilmiştir. Litvanya'daki sınıf mekanlarında tırmanma duvarlarının mevcut olduğu, öğrencinin ders süresi içinde bu duvarlarda enerjisini atabildiği örnek olarak verilmiştir.

Yapılandırımcı eğitimde öğretmenin rehber olarak öğrenciler ile birebir iletişim halinde olması gerektiği tüm katılımcılar tarafından birçok kez vurgulanmıştır. Öğretmen rehberliğinde öğrencinin aktif olduğu yapılandırımcı yaklaşımda hem sınıf içi mekanların hem de sınıf dışı mekanların kullanıldığının altı çizilmiştir. Yapılandırımcı yaklaşımın eğitim düzenine birçok yeni kavram getirdiği, bu kavramlara okul dışı öğrenme, sınıf dışı öğrenme vb.'nin örnek verilebileceği de söylenmiştir.

Günümüzde; bilgiye herkesin istediği yerden ulaşabildiği, yapılandırımcı eğitim anlayışına göre öğrenme mekanının asla bir tek yer olmadığı, klasik olarak öğretmen ve öğrencinin sınıfa kapanmayıp kendi içlerinde ders yapmaması, birçok unsurun devreye sokulması gerektiği belirtilmiştir. Yapılandırımcı yaklaşımda etkileşimin zorunlu olduğu, öğrencilerin iletişim ve iş birliği içinde olması gerektiği belirtilmiştir. Çağımızda bilgiye herkesin kolaylıkla ulaşabildiği ancak edinilen bilgiden yeni bir form yaratabilmenin önemli olduğu vurgulanmıştır. Edinilen bilgiden yeni bir form yaratabilme yolunun da iletişim ve iş birliği ile gerçekleşen bir boyutunun olduğu ifade edilmiştir. Bireysel olarak da bilgiden yeni bir form yaratılabileceği fakat farklı düşüncelerin bir araya gelmesi ile çarpanın daha fazla olacağı söylenilmiştir. Öğrenme mekanlarında da iletişime ve iş birliğine imkân sağlayacak yapılanmanın olması gerektiği vurgulanmıştır.

Yapılandırımcı eğitim anlayışının hem ülkemizdeki hem dünyadaki eğitimcileri, eğitim programlarını nasıl yenileyebiliriz düşüncesine sevk ettiği ifade edilmiştir. Yapılandırımcı yaklaşımın yeni bir anlayış getirdiğine, farklı öğretiler için ayrı ayrı nüansların olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu nüanslara göre sınıf mekanlarının düzenlenmesi gerektiğine yer verilmiştir. Öğrencilerin farklı öğrenme stillerinde, farklı zekâ alanlarında etkinlikler yapabilmeleri için mekanların zenginleştirilmiş olması gerektiğine değinilmiştir.

Yapılandırımcı eğitim; okulun, yaşamın kendisi olduğunu belirtmekte ve öğrencinin etkin, keşfedici olmasını, ön bilgileriyle kendi yaşantısını ilişkilendirebilmesini, öğrenebilmesini istemektedir. Sadece sınıfın değil spor salonlarının, okul bahçelerinin de öğrenme fırsatı sunmasının, okuldaki tüm mekanların öğrenme mekanı olarak kullanılmasının, örneğin öğretmen tarafından öğrencilere meslekler tanıtılacaksa okul bahçesindeki kum havuzuna öğretmenin daha öncesinden kırık bir vazoyu gömmesi ve öğrencilere "gelin hadi hep beraber bir kazı çalışması yapalım böylelikle bir arkeoloğun çalışma ortamını tanıyalım" demesi yapılandırımcı yaklaşımın temelinde olduğuna, her mekanın öğrenme mekanı olabileceğine, sınıf dışı eğitim olanaklarına da yer verilmesine; trafikte, müzede, postanede de öğrenimin gerçekleşebileceğine değinilmiştir.

Yaşayarak, deneyimleyerek öğrenimin sağlandığı yapılandırımcı yaklaşımda öğrenciler için kütüphanelerin içeriğinin zengin olması, konferans ya da seminer yapılmasına olanak sağlaması, kütüphane mekanlarının gösteri yapılacak biçimde; raflarının gösterinin aracı, malzemesi olarak tasarlanması gerektiği söylenmiştir.

Laboratuvar denildiği zaman insanlar tarafından ilk olarak fen laboratuvarlarının anlaşıldığı ifade edilmiştir. Fen laboratuvarlarının da olması gerektiğine, öğrencinin doğayı, bilimi tanıyıp gözlemlemesinin önemli olduğuna ancak aynı zamanda resim, müzik, okuma yazma atölyelerinin de olması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu atölyelerin yaşayan alanlar olması gerektiği söylenmiştir. Okuma yazma atölyelerinde öğrencilerin gazete çıkardığı, müzik atölyelerinde öğrencilerin besteler yaptığı, müzik grupları oluşturduğu alanlar olması gerektiğinin üstünde durulmuştur.

İlkokul çağındaki öğrencilerin oyun ile öğrenmeye daha açık olduklarına değinilmiş, bu dönemde kukla kullanımının, drama etkinliğinin önemli rol oynadığının altı çizilmiştir. İhtiyaca yönelik malzemelerin etkinlik dolaplarında yer alması gerektiği belirtilmiştir. Problem çözümlerinin yapılandırmacı yaklaşımda aktif kullanılan bir yöntem olduğu, öğrencinin problem çözerken; önce problemi belirlediği sonra onu çözmeye yönelik hipotezler ortaya koyduğu, hipotezlerini ortaya koyduktan sonra da onunla ilgili bir araştırma yapması gerektiği, bu araştırma için de mekâna, bilgiye, bilgisayara ihtiyaç duyacağı söylenmiştir. Sınıf içerisinde öğrencilerin başvurabilecekleri güncel çocuk dergilerinin, bilimsel kaynakların bulunduğu kütüphanenin, araştırma yapabilecekleri bilgisayarların olması gerektiği ifade edilmiştir.

Katılımcılardan; ülkemizdeki yapılandırmacı eğitimin, mekânsal ihtiyaçları yönünden mevcut durumun değerlendirilmesi istenmiştir. On iki katılımcının üçü tarafından mevcut durumu iyileştirmeye yönelik çalışmaların yapıldığı ancak istenilen seviyeye henüz ulaşılmadığı ifade edilmiştir. Ülkemizde 2005 yılında öğretim programlarında değişikliğe gidildiği, o zamandan günümüze kadar on altı yıl geçmiş olduğu, eğitim programındaki yapılan bu değişikliklerin meyvelerinin şu an sanki yeni yeni alınabildiği ifade edilmiştir. Ülkemizde son yıllarda öğrenmeyi keyifli hale getirecek yeni mekân tasarımlarının yapıldığına ancak bu tasarımların ne kadar işlevsel olduğunu ne kadar kullanıldığını zamanın göstereceğine değinilmiştir.

Seramik, drama, robotik kodlama atölyeleri gibi öğrenme atölyelerine de yer verilmesinin öğrenciler üzerinde olumlu etkiler yapacağı üzerinde durulmuştur. Bazı okullarda gerekli mekânsal çalışmaların yapılarak çağdaş eğitim yaklaşımlarına uygun mekanların olduğuna dikkat çekilmiştir. Ülkemizde iyileştirme çalışmalarının olduğu söylenmiş; mekanların yenilendiğine, öğrenci sayısının azaltıldığına vurgu yapılmıştır.

Diğer dokuz katılımcı tarafından ise mevcut durumu iyileştirmeye yönelik çalışmaların uygun olmadığı ve yetersiz kaldığı ifade edilmiş ve bunun sebebinin plansızlık olduğu söylenmiş, okullardaki maddi imkansızlıklar ile gerekli olan düzenlemeleri gerçekleştirmenin, sınıfları yeniden tasarlamının çok zor olduğu üzümlere ifade edilmiştir.

Eğitim yapılarının, mimari proje aşamasında iken çağdaş eğitim yaklaşımlarına uygun planlanmadığı bu durumdan dolayı farklı eğitim yaklaşımlarına yönelik ihtiyaçlara cevap veremediği, arzu edilen projelerin hayata geçirilemediği söylenmiştir. Alanında uzman kişilerden görüş alınarak tasarım süreci gerçekleştirilen eğitim yapılarında istenilen kriterlerin sağlandığı ifade edilmiştir. Çağdaş eğitim yaklaşımlarının kriterlerine uygun mekân tasarımlarının yapılmasının uygun olacağına vurgu yapılmıştır. Ülkemizdeki birçok okulun olması gereken kriterlerin hemen hemen hiçbirini karşılamadığı ifade edilmiştir.

Okulun sosyo-ekonomik düzeyinin, eğitimcilerin vizyonunun, sınıf mekanlarının var olan durumunun geliştirilmesinde etkili faktörler olduğu söylenmiştir. Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin değişime açık olması, yapılandırmacı yaklaşıma uygun sınıf tasarımlarının nasıl olması gerektiği hususunda bakış açılarının değişmesi, yapılandırmacı yaklaşıma uygun sınıf tasarımları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bilgi sahibi olduktan sonra bunu içselleştirmeleri, zihinlerinde kendilerine kabul ettirmeleri ve bunu uygulamaya geçirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Modern bir vizyonla yeni bir bakış açısının getirilmesi gerektiği belirtilerek, yetkili kişilerin bu yaklaşımda olmasının önemi vurgulanmıştır.

Sınıf mekanları tasarlanırken, öğrencilerin sadece bir arada, güven içinde bulunabilecekleri alanların olması kriterinin göz önünde bulundurulduğu, sınıf mekanlarının üç sıra şeklinde arka arkaya dizilmiş sıralardan oluştuğu, öğretmenin bu dizi sıraların arasında kalan alanda kısıtlı bir şekilde hareket edebildiği ve bu alan haricinde sınıf mekânında başka bir alanın var olmadığı söylenmiştir. Farklı eğitim yaklaşımlarının uygulanabilmesi için farklı fiziksel alanlara ihtiyaç duyulacağı kaygısı bulundurulmadan tasarlanan eğitim yapılarında; sınıf mekanlarının yeterli genişlikte olmadığı, tek tip projelerle inşa edildiği belirtilmiştir. Bütün sınıf mevcutlarının, mekânsal ihtiyaçlarının, öğretmen yaklaşımlarının aynı olduğu düşüncesiyle inşa edilmiş okul yapılarının hem donanım açısından hem de fiziksel özellikler yönünden eğitim için yeterli olmayacağı ifade edilmiştir.

Ülkemizdeki okulların çoğunun estetikten yoksun, tek veya iki katlı yerine dört, beş katlı inşa edildiğine, bahçesinin beton veya asfalt kaplama olduğuna değinilmiştir. Bu mekanlarda öğrencilerin enerjisini atamadığı ifade edilmiştir. Yapılandırmacı eğitimde aktif rol oynayan öğrencinin gelişimsel yapısının dikkate alınarak, hareketli olduğu dönem göz önünde bulundurularak okul mekanlarının inşa edilmesi gerektiğine vurgu yapılmış, doğa ile iç içe mekân tasarımlarının olmasının üzerinde durulmuştur. Devlet okullarının çağdaş eğitim yaklaşımlarına uygun bir mimari yaklaşımla inşa edilmediği, aynı tip okullar ile karşılaştığı söylenmiştir, ancak ülkemizde de son yıllarda yeterli sayıda olmasa bile; çocuğa, çağdaş eğitim yaklaşımlarına yönelik başarılı mekanların tasarlandığına yer verilmiştir.

Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin değişime açık olması, yapılandırmacı yaklaşıma uygun sınıf tasarımlarının nasıl olması gerektiği hususunda bakış açılarının değişmesi, yapılandırmacı yaklaşıma uygun sınıf tasarımları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bilgi sahibi olduktan sonra bunu içselleştirmeleri, zihinlerinde kendilerine kabul ettirmeleri ve bunu uygulamaya geçirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Alternatif eğitim yöntemlerinin eğitimciler tarafından kullanılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Eğitimcinin sınıf mevcudunu farklı sayılarda dörde beşe bölerek, küçük gruplara ayırarak, gruplar arasında öğrencilerin yerlerini değiştirerek grup çalışması yapabileceği ifade edilmiştir.

Atölyelerin oluşturulması, bu atölyelerin her yaşta öğrencinin kullanımı için uygun olmasının gerekliliğine değinilmiştir. Tematik sınıflara daha çok yer verilmesi söylenmiştir. Derslerin bir tek sınıfta değil de her dersin ayrı bir sınıfta, atölyede işlenebileceğinin olabilirliği üzerinde durulmuştur. Kitaplığa erişimin kolay olması, panolarda etkinliklere fazlasıyla yer verilmesi, perdenin, halının, masa örtüsünün, minderin sınıf mekânında var olması gerektiğine değinilmiştir. Mevcut durumdaki mekânsal eksiklikler bilimsel anlamda tespit edilip, tespit edilen eksiklikler için gerekli iyileştirmeler yapıp, mevcut durumun en kısa sürede düzenlenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Katılımcılardan son olarak eklemek istedikleri başka bir husus varsa belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenin, öğrencinin, eğitim sisteminin, okulun fiziksel yapısının hepsinin birbiri ile yakından ilişkili olduğuna, hepsinin bir bütün olarak düşünülüp eğitim yapılarının da bu doğrultuda planlanmasının gerekliliğine değinilmiştir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına önem verilerek, bu farklılıklara yönelik alanların oluşturulması gerekliliğinden söz edilmiştir. Okuma atölyesinin, bireysel destek odasının her okulda olması gerektiği vurgulanmıştır. Her çocuğun eğitim alma hakkına sahip olduğunu bu nedenle çocuk nasıl öğrenebilecekse mekanların bu yönde tasarlanması gerektiği söylenmiştir. Öğrencilerin kendini mutlu hissettiği alanların tasarlanmasının gerektiği vurgulanmıştır. Ne kadar teknoloji içeren sınıflar da olsa, ne kadar bilgiye erişim sınırsız da olsa öğrenci kendini mutlu hissetmiyorsa verimliliğin olmayacağından bahsedilmiştir.

Var olan işlevsiz, küçük mekanların; öğretmenler ve yöneticiler tarafından etkili kullanılabilmesine dair dünyadaki örnekler takip edilerek ülkemizde de bu tür alanların düzenlenebileceğine değinilmiştir. Bu düzenlemelerin gerçekleşebilmesi için devlet desteğinin gerekliliği olduğu da söylenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın bilimsel çalışmalar yapması, çalışmalar doğrultusunda standartlarını yenileyip yükseltmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Esnek, ferah, yaşanabilir, modüler yapıların öneminden bahsedilmiştir. Eski binalarda rehabilite çalışmalarının yapılabileceği çağdaş, daha arzu edilen, eğitim sistemine uygun bir biçimde dönüşüm yapılabileceği söylenilmiştir.

Yapılacak yapıların; hikmet, emanet, sorumluluk kavramları ile doğal çevreye zarar vermeksizin inşa edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Mimari açıdan mekânın sadece estetik değil aynı zamanda etik tanzimini de içermesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Doğal yaşam ile bütünleşebilen okul tasarımlarının düşünülmesinin gerekliliğine değinilmiş, öğrenci ürünlerini ön plana çıkaran, uygulamalı eğitime önem veren okulların çoğaltılması gerektiği üstünde durulmuştur. Mimari yapılar tasarlanırken bu kriterlerin ön planda tutularak tasarım sürecine yön verilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Çevre, hayvan, insan dostu öğrenciler yetiştirebilmek için; okul bahçelerinin beton ve asfaltla değil yeşillikle örtülmesi, okul bahçelerinde küçük hayvan barınaklarının olması, uygulama bahçelerinin ve atölyelerinin olması gerekliliğine değinilmiştir. Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri için drama salonlarının mutlak gerekliliği, öğrencilerin sunum becerilerini, iletişim becerilerini geliştirebilmeleri adına çok amaçlı salonların gerekliliği üstünde durulmuştur. Okulların çevre dostu, tip projeler, ergonomik yaklaşım gibi projelere teşvik edilmesi gerektiği üstünde durulmuştur.

4. Sonuç ve Öneriler

Kişiliğin şekillendiği, eğitim ile ilgili ilk deneyimlerin edinildiği temel becerilerin kazanıldığı fiziksel ve psiko-sosyal gelişimin sağlandığı temel eğitim kişinin hayatında hayati bir önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında ele alınan ilköğretim mekanlarının da bilinçli tasarımı bu yönden önemlidir. İlkokul yapılarında özellikle sınıflardaki boyutsal özellik, yerleşim, mobilya, donatı, eğitim araç ve gereçleri, aydınlatma, havalandırma, sirkülasyon, renk ve malzeme gibi mekânsal ihtiyaçlar iyi bir eğitim mekanının tasarımında olması gereken unsurlar arasındadır. Bu unsurların tasarıma doğru şekilde uygulanması eğitim kalitesini, öğretmen öğrenci arasındaki iletişimi, öğrencinin fiziksel ve ruhsal gelişimini, sanatsal ve sosyal yönünü doğrudan etkilemektedir.

Eğitim sürecinde tek bir yaklaşımla ilerlenemeyeceği, birden fazla yaklaşımla eğitimin gerçekleştirilebileceği, eğitim yaklaşımının öğrencinin ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklarına bakılarak seçilmesi gerekliliği gözlenmektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin, idarecilerin, tasarımcıların; eğitim mekanlarının tasarlanmasında birlikte yol almaları, tasarımın her aşamasında fikir alışverişinde bulunmaları gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Eğitim mekanlarındaki uygulanacak gerekli değişimlerin yanı sıra hem eğitimci yetiştiren fakültelerin hem eğitimcilerin kendilerini geliştirmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Eğitim mekanının sadece dört duvar ile sınırlı olamayacağı, öğrenmenin gerçekleşebileceği her alanın eğitim mekânı olarak kabul edilebileceği katılımcılarla gerçekleştirilen çevrimiçi görüşmelerde de vurgulanmıştır. Eğitim mekanlarının, farklı eğitim yaklaşımlarının içerik ve ihtiyaçlarına göre kolaylıkla evrilebilmesinin önemi görülmüştür. Sınıf içinde ve dışında tasarlanacak olan drama alanları, atölyeler, laboratuvarlar, spor salonları, uygulama bahçeleri gibi çalışma ortamlarının farklı eğitim yaklaşımlarına hizmet etmesinin yanı sıra, öğrencilerin de birbirinden farklı olan bireysel öğrenmelerine göre şekil alması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Öğrencilerin başarılarında, eğitim mekanlarının fiziksel düzeninin etkin rol oynadığı ifade edilmiştir. Eğitim mekanlarının çağdaş eğitim yaklaşımlarına uygun inşa edilmesi, tek tip projelerden vazgeçilmesi, ülkemizdeki eğitim kurumlarında mekânsal eksikliklerin bilimsel anlamda tespit edilip, tespit edilen eksiklikler için gerekli iyileştirmelerin yapılıp, mevcut durumun en kısa sürede düzenlenmesi önem taşımaktadır. Uzman görüşleri değerlendirildiğinde eğitim yaklaşımlarına göre ilköğretim mekanlarındaki mekânsal ihtiyaçlar için öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Öğrenme mekanlarının tasarım süreci; öğretmenlerin, idarecilerin, mimarların, iç mimarların, öğrencilerin içinde olduğu disiplinlerarası bir çalışma ile ele alınmalıdır.

Öğrenme mekanlarının eğitim yaklaşımlarına göre evrilebilen, interaktif eğitime izin veren, bireysel ve grup çalışmalarına olanak sağlayan alanlar olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Farklı öğretiler için ayrı ayrı nüansları barındıran eğitim yaklaşımlarında ihtiyaçlar farklılık göstermektedir. Bu ihtiyaçlara göre sınıf mekanının kolaylıkla uyarlanabilmesi, değişen oturma düzeni ile öğrencilere daha fazla özgürlük sağlanabilmesi, oluşturulacak keşfetme ortamları ile öğrencinin kendi bilgisini inşa edebilmesi, grup ve deney çalışmalarında aktif rol edebilmesi hedeflenmelidir.

Öğrencinin aktif ve merkezde olduğu çağdaş eğitim yaklaşımlarında, öğrencinin ihtiyaçları ve bireysel farklılıkları gözetilerek öğrenme mekanları tasarlanmalıdır.

Öğrenme mekanlarının öğrenciye eğitimsel, fiziksel, duygusal, psiko-sosyal yönden olumlu destek sağlayabilmesi için; boyutsal özellikler, yerleşim düzeni, mobilya, donatı, malzeme, eğitim araç ve gereçleri, aydınlatma, havalandırma, iklimsel şartlar, renk seçimi ve hijyen koşulları gibi pek çok unsur ele alınarak öğrenme mekanları düzenlenmelidir.

Sınıf mekanının boyutsal özelliklerine dikkat edilerek; öğrencilerin kişisel kabul alanı oluşturabilmeleri, trafik alanlarının yeterli genişlikte olması, rahat hareket etmeye olanak sağlayacak alanların var olması, öğrencilerin sınıfı sosyal bir mekân olarak kullanabilmesi önemlidir. Sınıf yerleşiminin farklı değişikliklere olanak tanınması, farklı alanlara bölünebilmesi sınıf mekanlarının esnek olmasını sağlayacaktır. Boyut olarak küçük olan sınıf mekanlarında da farklı donatı elemanları ile mekânı bölerek her bölümün farklı bir işlev kazanması sağlanmalıdır. Sınıf mekanındaki yerleşim düzeni ile öğrencinin kendini huzurlu, rahat

ev ortamında hissedebilmesi, içinde bulunmaktan mutluluk da duyacağı bir mekân olması, kendisini o ortama ait hissediyor hissini uyandırması sağlanmalıdır.

Kitaplık, masa, öğrenci dolabı, depolama alanları, pano, askı yüzeyleri gibi mobilya ve donatı unsurlarının öğrenci ergonomisine uygun olmasına ve kullanım kolaylığı sağlamasına dikkat edilmelidir. Öğrenci masalarında öğrencilerin çantaları için askı yüzeyinin bulunması, öğrenci dolaplarının sınıf içinde yer alması, öğrenci sıralarında minder bulunması, pano yüzeylerinin öğrenci çalışmaları ile aktif bir şekilde kullanılması, sınıf içi etkinlikler için kullanılabilecek lavabonun sınıf içerisinde yer alması sağlanmalıdır. Farklı ders içeriklerine göre eğitim materyallerinin de farklılaştığı düşünülerek, bilgisayar, projeksiyon cihazı, akıllı tahta, deney alet araç gereçleri, sanat malzemesi, fen malzemesi gibi eğitim araç ve gereçlerinin sınıf mekânında yer alması sağlanmalıdır.

Sınıf mekânındaki aydınlatma, havalandırma, ısı şartları için doğru tasarımlar yapılmalı, konfor alanı oluşturulmalıdır. Hem öğretmenin hem öğrencinin sağlıklı bir ders süreci geçirmesi sağlanmalıdır. Ders süreci üzerinde önemli etkileri olan bu şartların doğru tasarlanması ile ders sürecinden alınan verimin artması sağlanmalıdır.

Duvar renginin öğrenci dikkatini dağıtmayan, gözü yormayan, panolarda yer alan sınıf içi etkinliklerin önüne geçmeyen şekilde seçilmesi sağlanmalı ve sınıf mekanına estetik değer kazandırdığı da düşünülmelidir. Estetik unsurlar içeren sınıf mekanları ile öğrencinin sanatsal yönünün geliştirilmesi, öğrencinin kendisini mutlu hissetmesi sağlanmalıdır.

Öğrenciyi merkeze alan çağdaş eğitim yaklaşımlarına uygun öğrenme mekanlarının tasarlanması ile öğretmenlerin ve öğrencilerin sınıf mekanlarından etkin şekilde yararlanacağı ve eğitim kalitesinin artacağı düşünülmektedir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Makalede ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada Etik Kurul izni, Hacettepe Üniversitesi'nin Etik Komisyonu'nun 03/05/2021 tarih ve 00001563593 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazar Katkısı ve Çıkar Çatışması Beyan Bilgisi

Makalede 1. yazar %70, 2. yazar %30 katkıda bulunmuştur. Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Akpınar, B. (2014). Eğitimde Program Geliştirme, s. 67 Ankara: Data Yayınları.
- Anıktar, S. (2017). Yeni Nesil İlkokullarda Öğrenme Ortamları Tasarım Destek Kılavuzu. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Atabay, S. (2014). Mekân ve Mimarinin Eğitimde Başarıya Etkisi, Banu Binat (Ed.), Neslihan Şık (Ed.). Vitra Çağdaş Mimarlık Dizisi 3-Eğitim Yapıları, s. 40. İstanbul: A4 Ofset Matbaacılık.
- Erdoğan, İ. (2002). Eğitimde Değişim Yönetimi, s. 12. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İsmailoğlu, S. ve Zorlu, T. (2018). Yapılandırmacı eğitim felsefesinde dersliklerin mekânsal özellikleri üzerine bir değerlendirme: Rize ili örneği. *Online Journal of Art And Design*, 6(1), s. 148-173.
- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. ve Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 383-402.
- Özden, Y. (2020). Öğrenme ve Öğretme, s. 54. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özkan, A. ve Mutdoğan, S. (2018). Erasmus programı'nın tasarım öğrencilerinin yaşam ve eğitimlerine katkısı. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(2), 153-165. Erişim Adresi (11.02.2022): <https://dergipark.org.tr/en/pub/tojdac/issue/36245/408257?publisher=deniz-yengin>

- Sünbül, M. (2011). Öğretim İlke ve Yöntemleri, s. 146. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Şahin, B., E. (2018). Mimarlık öğrencilerinin eğitim ortamında informal çalışma gereksinimleri üzerine bir inceleme. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 14, s. 148-173.
- Şensoy, S., A. (2018). Eğitim yapılarında sirkülasyon alanları. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 14, s. 175-200.
- Yavuzer, H. (2016). Çocuk Psikolojisi, s. 36. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenice, S. (2013). İlköğretim okulları için mekânsal yeterlilik analizi: Burdur örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), s. 430-439.
- Yıldırım, K., Çapanoğlu, A. ve Çağatay, K. (2011). The Effects of physical environmental factors on students' perceptions in computer classrooms. *Indoor and Built Environment*, 20(5), 501–510. Erişim Adresi (04.02.2022): <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1420326X11411135>

Analysis of Spatial Needs in Primary Education Spaces in Terms of Educational Approaches

Summary

One of the most important tools which contribute to the development of a country is education. The educational system goes through a continuous change based on the educational models determined by cultural, economic, social and political conditions. The speedy changes which perpetually take place in the 21st century, which is the age of information and technology, are reflected directly or indirectly on the area of education. Today, where everything changes speedily with the influence of the developments experienced in all areas, many different meanings are attributed to education, educators, learning process and students.

Under today's conditions, when the time spent by students at school is taken into consideration, there is a need for designs which can be in line with students' development and needs. Primary schools have a significant place in the mental, physical and psycho-social development of students. This period in which the basic skills are acquired, plays an indicative role in students' lives. In addition, this period also involves character development and acquisition of initial experiences related to education.

Our study aims at analyzing what the special arrangements and needs in primary education structures, in particular in classrooms are according to educational approaches and how needs can change based on these approaches. The study is carried out with the objective of acquiring information and perspectives to be able to design spaces which are in line with contemporary educational approaches.

Besides being places where education is received and information is transmitted, educational structures contribute to the personality development of the learning individual and development of social and cultural relationships well. Education has an important role in the personal development of individuals and progress of societies. Throughout history, the aims and system of education have changed according to different periods and societies, new philosophies have been developed by thinkers interested in education and these philosophies have underlined that the physical structure of educational structures should be open to change as well.

There are numerous factors which create positive change as a result of the education process. Primary factors are firstly education philosophy, learning approaches and educational spaces. The contribution of educational spaces in the development of positive behaviors is extremely important in this process. Due to the importance of educational spaces in education, educational spaces should be planned through an accurate evaluation of educational approaches and be shaped in accordance with these evaluations. It is stated that the architectural development of educational spaces has a positive effect on the learning process. The creation of physical conditions required for educational spaces will allow lessons to be taught in a productive and accurate manner.

The close relationship between spatial characteristics and learning and the importance of spatial characteristics in contemporary educational approaches come to the fore. Our study aims at identifying the spatial needs of classrooms in primary school buildings. It was analyzed what the needs of such spaces are/might be in terms of dimensional characteristics, location, furniture, equipment, educational tools and supplies, lighting, ventilation, circulation, color, materials, etc.

The study was planned as a qualitative study. The sampling method to be used in the study was determined as the non-random purposeful sampling (judgement sample) and snowball sampling which preferred in qualitative studies. The study was carried out through interviews done with academicians who are the experts in this field, with the purpose of acquiring information on topics such as the importance of spatial arrangement of classrooms, spatial needs, how these needs can change according to educational approaches or how they should change. Within this scope, online interviews were done with twelve academicians chosen from Department of Classroom Education Academic Members and/or Instructors under Basic Education Departments affiliated to Faculties of Education. In the selection of all Academic Members and Instructors in these units determined with this purpose, the snowball method was applied. Through this method, interviews were done with one key participant who are experts in

each field and other participants were reached following their suggestions. The interviews were done online and the participants were e-mailed a Voluntary Participation Form prior to the interview. The participants were asked to e-mail back these forms to the researchers after they were signed and scanned or electronically signed.

Eight interview questions which were planned as semi-structured were prepared by the researchers. The first two of the eight questions were prepared to determine the occupational experience duration of the participants and whether they had teaching experience or not.

In answer to the third question on what the differences of basic education are compared to the other stages of education, all of the participants expressed that basic education has important differences compared to the other stages of education. Five of the twelve participants emphasized that this period which marks the initiation of the learning process plays an indicative role in a person's life. Character development, acquisition of the first experiences related to education, acquisition of basic skills, physical and psycho-social development were expressed as the differences targeted by basic education. The general views expressed by all the participants is that this stage is the first step where the foundations of education are laid. The participants stated that the foundation should be laid strongly. It was underlined that taking the correct steps in this stage plays an indicative role. It was expressed that the skills, knowledge and habits acquired in basic education have a place in daily life. It was noted that basic education plays a vital role in a person's life.

In the fourth question, the participants were asked what the spatial needs in primary school buildings, in particular in classrooms are. The participants stated their views on numerous topics on spatial needs such as dimensional characteristics, location, furniture, equipment, educational tools and supplies, lighting, ventilation, circulation, color and materials.

In the fifth question, the participants were asked whether spatial needs vary according to educational approaches and to state these variables in case they stated that spatial needs vary according to educational approaches. Ten of the twelve participants stated that spatial needs should vary according to educational needs. One of the other two participants expressed that spatial needs do not vary too much according to educational approaches, but that the classrooms should be designed in larger dimensions in the constructivist approach to make it possible for individuals to learn by themselves. It was stated that the current structures were built with infrastructures in the minimum scale and that the classrooms were designed in certain templates and as typical projects. It was expressed that the desks and chairs should allow students to work on their own or in groups; there should be smart boards, projectors or televisions on all of the walls of the classroom and not only on one wall and that this would make it possible for students to use whichever screen they are facing in group activities.

Another participant stated that our schools are not constructed in line with any approach and that newly constructed educational structures ignore this as well. Ten participants, who expressed that spatial needs should vary according to educational approaches, openly expressed that an educational space should physically have a flexible structure. In contemporary educational approaches, the student is active and in the center. It is important to put the student in the center. It was expressed that the education process cannot progress with a single approach and that education can be possible with multiple approaches.

In the sixth question, the participants were asked what kinds of spaces constructivist education needs in our country and in the world and to state what these spatial needs are. Four of the twelve participants mentioned only in-class learning spaces, whereas the remaining eight participants emphasized the importance of not only using the interior areas of classrooms, but using spaces outside classrooms as educational spaces in constructivist approach. It was stated that everyone can easily access information in our age, but what is important is creating a new form from acquired information. It was added that creating a new form from acquired information involves a dimension which is formed through communication and cooperation. It was stated that a new form can be created individually from information, but the multiplier would be higher in number when different thoughts come together. It was underlined that there should be a type of organization which would make communication and cooperation possible in learning spaces.

In the seventh question, the participants were asked to evaluate the current state of constructivist education in our country in terms of its spatial needs. Three of the twelve participants stated that effort is being spent to improve the current situation but the desired level has still not been reached. It was also added that new space designs which can make learning pleasurable have been created in the recent years but that time will show how functional they are how much they are used. It was emphasized that giving place to learning workshops such as ceramics, drama, robotic coding workshops will have positive effects on students. It was noted that the required spatial analyses have been done in some schools and they have spaces which are in line with contemporary educational approaches. It was underlined that there are ongoing improvement works in our country, spaces are being renewed and the number of students are being decreased.

The participants expressed that besides spatial improvements, there is a need to consider whether teacher trainings are in line with contemporary educational approaches or not. It was stated that training teachers who will allow students acquire learning skills by doing and experiencing is important. It was mentioned that effort is being spent to improve the current situation, there are teachers who work devotedly despite the general situation but only the devotion of teachers will not be sufficient.

The other nine participants stated that the works to improve the current situation are not suitable and sufficient due to being unplanned and that it is unfortunately very difficult to do the necessary arrangements and redesign classrooms due to the financial impossibilities in schools. It was expressed that educational structures are not being planned according to contemporary educational approaches in the architectural project stage and that they are unable to meet needs related to different educational approaches and the desired projects cannot be carried out for that reason. It was pointed out that the desired criteria has been met in educational structures for which the design process has been carried out in consideration of the views of experts in the field.

Lastly, the participants were asked whether there were any topics they would like to add. Three of the twelve participants expressed there were no additional topics they wish to add, whereas the remaining nine participants stated their views. These participants indicated that teachers, students, the education system and the physical structure of school have a close relationship and that they should be considered holistically and educational structures should be planned accordingly. It was expressed that students' individual differences should be given importance to and spaces should be created in view of these differences.

As a result, basic education which allows character development, acquisition of first experiences related to education, acquisition of basic skills and physical and psycho-social development carried a vital importance in a person's life. That is the reason why the conscious design of primary education spaces within the scope of our study is important.

In primary school buildings, in particular in classrooms, spatial needs such as dimensional characteristics, location, furniture, equipment, educational tools and supplies, lighting, ventilation, circulation, color and materials are indispensable aspects of a good educational space design. The accurate application of these aspects in the design directly affects the quality of education, the communication between teachers and students, the physical and mental development of students and their artistic and social characteristics. It has been observed that it is not possible to progress with a single approach in the education process; education can be possible through multiple approaches and the educational approaches should be selected in consideration of the needs of the students and individual differences. The importance of being able to easily change educational spaces and different educational approaches according to content and needs has been understood.

In this study, it was drawn attention to the fact that teachers, administrators, designer should work together in the design process of educational spaces and exchange ideas in all stages of the design process. It was expressed that the physical arrangement of educational spaces play a significant role in students' success. It is important that educational structures are constructed in line with contemporary educational approaches; uniform projects are terminated; the spatial deficiencies in the educational institutions in our country are identified scientifically, the identified deficiencies are remedied and the current situation is improved as soon as possible.